

KELETAS TAISY TINŲ TERMINŲ

1. Ką reiškia žodis *prezentacija*?

Tarptautinių žodžių ir svetimybų vartojimas mūsų kalbą dažnai daro neaiškią ir netikslią. Bereikalingas *prezentacijos* vartojimas – vienas iš tokių pavyzdžių. Į 66 “Kalbos kultūros” sąsiuvinįje paskelbtą Lietuvių kalbos komisijos apsvarstytų svetimybų sąrašą šis žodis neįrašytas. Jeigu turime gerų savų atitikmenų, nėra reikalo skolintis tarptautinį žodį. Lotyniškos kilmės žodis *presentacija* (lot. *praesento*, -are “1. pristatyti; 2. perduoti, įteikti”) yra daugelyje kalbų: angl. *presentatio* “1. pristatymas, supažindinimas; 2. (dovanos) įteikimas; 3. teatr. pastatymas”; vok. *Präsentierung* “1. pasiūlymas; 2. pateikimas”; pranc. *présentation* “1. pateikimas, parodymas; 2. įteikimas, perdavimas; 3. apipavidalinimas; 4. pristatymas (pvz., apdovanojimui)”.

Kiekvienai šio daugiareikšmio žodžio reikšmei turime neblogų lietuviškų atitikmenų, tad geriau kur reikia ir nereikia nevartoti *prezentacijos*, o sakyti lietuviškai – tiksliau ir aiškiau:

parodōs, salōno, parduotūvės, fīmos – ne *prezentacija*, o *atidārymas, pristātymas*; čia tiktų sakyti ir *parodōs atidārymo išskilmės*;

koncērtō – ne *prezentacija*, o *pirmāsis koncērtas*;

dainōs – *pristātymas*;

knygōs – *pristātymas, supažīndinimas su knygā*.

Nepamirština, jog vietoj *prezentas* turim gerą lietuvišką žodį *dovanā*.

Pasitaiko, kad, matyt, *prezentaciją* painiojant su *reprezentacija* (pranc. *représentation* “atstovavimas”) pasakoma ir *prezentacinis vizītas* (=atstovų vizītas, reprezentacinis vizītas), *prezentacinė komānda* (=atstovaujancioji komāda).

Ten, kur mintį galima tiksliau pasakyti lietuviškai, nebūtina griebtis tarptautinių žodžių.

2. Ar galima medicinos centrą, kuriame sutrikusios ligonio organizmo funkcijos ne atnaujinamos, o išsaugoma ir palaikoma nepakitusi jų būklė, vadinti *abilitacijos centru*?

Žodis *abilitacija* giminiškas įprastam terminui *reabilitacija* (lot. *rehabilitatio* “atgavimas”). Pastarojo daryba gana akivaizdi, priešdėlis *re-*, reiškiantis veiksmo atnaujinimą ir pasikartojimą, ir lot. *habilitas, -atis* “tinkamumas, sugebėjimas”. Kadangi šiame centre ligonio funkcijos nėra atnaujinamos, o tik palaikomos nepablogėjusios, pavadinimas *abilitacinis centras* logiškai čia yra tinkamas. Bet geriau būtų tokią centrą vadinti lietuviškai: *sveikatos palaikymo centras*.

3. Kaip pavadinti apvalų riestainio formos žaislą, skirtą vaikams su dygstančiais dantimis, kad jie turėtų ką graužti?

Tą žaislą vadinkime *krimstukū*.

4. Ar galima sakyti *beprocentinė paskolà, bevizinis įvažiavimas*?

Pagal “Lietuvių kalbos gramatiką” (V., 1994, 215 p.) priesagos *-inis* būdvardžius galima daryti iš prielinksnių konstrukcijų: *išanks-tinis pranešimas, povestūvinė keliõnė, tarptautiniai santykiai*. Priesaginiai-priešdėliniai būdvardžiai turi nuo abiejų sudedamųjų dalių priklausomą reikšmę ir išskiria pažymėtus daiktus bei žymi jų rūšį: pvz.: *tarpžvaigždiniai ūkai*. Priesagos *-inis* vedinių nepatartina terminologiškai vartoti su priešdėliu *be-*: pvz., *besimptominė (=besimptomė) ligos forma* (žr.: “Terminologijos taisymai” V., 1992). Tai taisoma ir “Kalbos praktikos patarimuose”. Taigi šiuo atveju geriausiai tiktų priešdėlių vediniai *beprocentė paskolà, bevizis įvažiavimas*. Galime sakyti ir *paskolà be procentų, įvažiavimas be vizų*. Vietoje *beprocentinė paskolà* “Terminologijos taisyimuose” siūloma vartoti terminą *nepalūkaninę paskolà*.

5. *Kriminogėninė, kriminologinė ar nusikaltimo būklė, situacija*?

Nusikaltimų suvestinėse šie žodžių junginiai vartojami, bet jie ne visiškai tinkami, nors patys jų žodžiai visai geri. Paanalizuokime kiekvieno iš jų reikšmes. *Kriminogėninis* ir *kriminologinis* yra kilę iš lot. *crimen, criminis* “nusikaltimas”, gr. *genos* “giminė, kilmė” ir gr. *logos* “žodis, sąvoka, mokslas”. Taigi *kriminogėninis* reiškia “nusikalstamas, atsiradęs pažeidžiant leistas normas, kriminalinės prigimties”, plg. *autogėninis, kancerogėninis*. Nors nei “Dabartinės lietuvių kalbos žodyne” (V., 1993), nei “Tarptautinių žodžių žodyne” (V., 1985) žodis *kriminogėninis* nepateiktas, jis visai taisyklingas ir vartotinas, tik ne-teiktinas šiame žodžių junginyje. *Kriminologinis* – nelabai vykęs prie-

sagos *-inis* vedinys iš žodžio *kriminologija* “mokslas, tiriantis nusikalstamumą, jo priežastis, rengiantis nusikalstamumo išvengimo priemones”. Priklausymui kuriai nors sričiai, šiuo atveju – kriminologijos mokslui – reikšti geriau tinka ne priesaga *-inis*, o nusakomasis kilmininkas: *kriminologijos metodai*, *kriminologijos situacija* ir pan. Girdėdami sakant *nusikaltimo būklė*, *situacija*, suprantame, jog kalbama apie paties įvykio situaciją arba aplinkybes.

Taigi minėtu atveju, skelbiant kriminalinę kroniką, nė vienas iš išvardytų šio junginio požymių netinka. Čia geriau vartoti *nusikalstamumo būklė*, *padėtis*, *kriminālinė situacija*. Abstraktusis daiktavardis *nusikalstamumas* “įstatymo uždraustas, baudžiamas, neleistinas”, reiškiantis atsietą, abstrakčią ypatybę, čia tinka. Šiuo atveju galima vartoti ir žodį *kriminālinis*, apibendrintos sudėtinės tarptautinių žodžių priesagos *-alinis* vedinį.